

SZAKOSODÁSI ÉS KOOPERÁCIÓS LEHETŐSÉGEK, A DÍSZFAISKOLAI TERMELESSZERVEZÉS KÉRDÉSEI

TÓTH IMRE
faiskolai üzemvezető

Fővárosi Kertészeti Vállalat, Budapest

Minden faiskola a vevőköre igényeinek minél teljesebb kielégítésére törekszik. A fák, cserjék iránti kereslet az utóbbi időben jelentősen megnőtt, nemcsak a mennyiségre, hanem a faj-, illetve fajtaválasztékra vonatkozóan is. A nagyobb faiskolák ma már több száz féle növényt forgalmaznak, s ez növekvő gondot okoz mind a szaporítóanyag-ellátásban, mind pedig a készárunevelésben, mert egy faiskola sem tudja átfogni ezek termelésének teljes vertikumát.

A fejlett faiskolai természetével rendelkező *külföldi államokban* széles körben kialakultak az üzemek közti szakosodás és kooperáció különböző formái, melyek előnyei szemelláthatóak. Létrejöttek faiskolai természetőkörzetek, és ott a csemetetermesztő üzemektől az idős fákat nevelő faiskoláig a kisebb-nagyobb cégek. A széles természetőbázis aztán biztosítja a legkülönbözőbb igények maximális kielégítését.

Magyarországon még csak kezdeti lépések történtek e téren, pedig a korparancsolóan írja elő számunkra is az előrelépést.

Mi teszi szükségessé a szakosodást és a kooperációt?

1. A faiskolák eltérő természeti adottságai

Gazdaságosan termelni csak ott lehet, ahol az éghajlati és talajviszonyok az optimálist legalább megközelítik. Mivel a növények ilyen irányú igénye igen eltérő, ezért ezeket egy helyen nevelni nem célszerű, nem gazdaságos. Jól mutatja ezt az egykori neves magyar faiskolás, Ungváry József példája, akinek Cegléden volt ugyan faiskolája, de a fenyők és örökzöldek nevelésére a Szombathely melletti Herény községben létesített új üzemet az első világháború után.

Kiegyenlített, szélsőséges hatásoktól mentes *klímában*, magas páratartalmú helyen, üde, kötött talajban nevelhető az örökzöldek és fenyők legtöbbje. *Meleg talajon*, napos helyen fejlődnek viszont kedvezőbben a melegigényes vagy fagyérzékeny növények. *Széles helyen* a széltörés miatt nem érdemes szemzéssel, oltással szaporítani a fákat, cserjéket, míg *homoktalajon* nem lehet megfelelő földlabdát kialakítani. A *meszes talaj* sok növény számára

a pusztulást jelentheti, míg mások kifejezetten igénylik a kalciumion jelenlétét.

Jó talajban, kedvező természeti adottságok között nevelt növények nemcsak szebbek, egészségesebbek, hanem nevelési idejük akár 1–3 évvel rövidebb is lehet, mint kedvezőtlenebb adottságok között. És ez jelentős gazdasági előnnyel jár.

2. A faiskolai technológia gyors fejlődése

Mint az élet más területén, a faiskolai termesztésben is rohamosan fejlődik a technológia. Különösen a szaporításban találkozunk új meg új megoldásokkal. Ki gondolt volna például arra akár 10 évvel ezelőtt is, hogy a Tiliát dugványozással is lehet gazdaságosan szaporítani. A gyökereztetéssel kapcsolatos *szakismeretek* egészen speciálisak, s a hagyományos módszerek ma már kevésnek bizonyulnak.

A *faiskolák felszereltsége* is egészen más. A dugványok gyökereztetése többnyire talpmelegen, hormonkezeléssel, üveg alatt történik. A jó eredményhez a szaktudáson kívül megfelelő berendezések, talajfűtéshez üvegházak szükségesek.

Speciális faiskolai gépeket is üzemeltetünk, mint pl. hidas traktort, földlabdázó gépet, cserepezőgépet, különböző kitermelő és ültetőgépet, melyeket többnyire tőkés országokból szerzünk be. A magas költségek miatt csak akkor gazdaságos a különböző, fejlett technikai felszereltségű és szintű szaporítóberendezések, gépek alkalmazása, ha azt maximálisan kihasználjuk. Ez pedig csak nagy mennyiségű növénynél lehetséges. Ahol tehát rendelkezésre állnak a faiskolai termesztés valamelyik ágának korszerű műveléséhez a személyi és tárgyi feltételek, érdemes az üzemet vagy annak egy részét arra specializálni.

3. Munkaerőhelyzet

Faiskoláink legtöbbször munkaerőhiánnyal küzd. Szinte mindenütt kevés az ember, nem kielégítő a szakmunkás-ellátottság. Ilyen körülmények között úgy kell a termelést fejleszteni, hogy a munkák jó része gépesíthető legyen és az ott dolgozóktól kisebb szaktudást igényeljen (pl. cserjetermesztés és fa továbbnevelés).

Ugyanakkor vannak olyan üzemeink is, ahol elegendő a létszám, és munkaigényes feladatokkal is megbirkóznak. Ezek a faiskolák a készárunevelés mellett vállalhatnak és többnyire vállalják is más faiskolák alapanyaggal való ellátását, félkész áruk felnevelését és kiadását.

Szakosodási és kooperációs lehetőségek

1. Szaporítóanyagtermesztés

Kifejezetten munkaigényes, különösen a magcsemete-nevelés. Emiatt a faiskolák legtöbbje nem is foglalkozik vele, erdészeti csemetekertekből, magántermelőktől, esetleg szerződéses termesztéssel próbálja meg a szükséges alapanyagot biztosítani. Magyarországon nincsenek „Jungpflanzengärtneirei”-ek, s az erdészeti csemetekertek kis fajtaválasztékuk miatt nem jöhetnek számításba. Pedig kellő felszereltséggel, gépesítéssel és főleg szakértelemmel rentábilis, nagy hasznot hajtó szaporítóanyag-termesztő üzemeket lehetne létesíteni. A jelenlegi csemeteárak mellett a négyzetméterenkénti évi 1000,— Ft jövedelem is meghaladható.

Az ilyen üzemek létesítését az is indokolja hogy:

1. Az olcsó termesztés feltétele a nagy mennyiségek előállítása.
2. Könnyebben és jobban lehet biztosítani a megfelelő származási és szaporítási fokozatú alapanyagot. Elképzelhetetlen, hogy minden faiskola (a számuk rohamosan növekszik) minden forgalmazott fajtából, fajtából kifogástalan örökletes tulajdonságú anyanövény-állománnyal rendelkezzen. A magántermelőkkel kötött szerződéses termeltetés csak szükség szülte megoldás. Szervezése, alapanyagellátásának biztosítása külön gondot jelent a faiskolának.
3. Az újonnan induló faiskolák termelési felfutása is gyorsabb lenne, ha nagyobb mennyiségű, biztos származású szaporítóanyagot azonnal beszerezhetnének. Most előbb a törzsültetvényhez alapanyag beszerzésével vagy anyanövény-kijelöléssel kell foglalkozniuk.
4. Jól felszerelt szaporítóanyag-termesztő üzemekben optimális feltételeket lehetne biztosítani a csemeték átteleltetéséhez. Hűtőtárolóban nem érné fagykár a csemetéket, és tavasszal addig lehetne ott tartani, amíg a kiültetésükre sor nem kerül. A késői kiültetéssel járó kártól így mentesülnének a faiskolák, s ezért természetesen szívesen fizetnék a tárolási költségeket.

2. Továbbnevelési alapanyag előállítása

Mindinkább terjed a 2—3-szor átültetett (ún. továbbnevelt és idős) fák felhasználása. Ezek neveléséhez az alapanyagot, többnyire 8—10 cm törzskörméretű fákat, szívesebben veszik meg a faiskolák, különösen ha szemzett vagy oltott taxonokról van szó. Crataegus, Cerasus, Malus, Prunus, Sorbus stb. fajták jól eladhatók, s érdemes ezekkel a szaporításukra alkalmas üzemekben nagyobb mennyiségben foglalkozni. Hasonló a helyzet a gömbakáccal és gömbjuharral is.

3. Ritkább fajok-fajták nevelése

Vannak ritkább fajok-fajták, melyekből minden évben csak kisebb mennyiségek adhatók el, de a vevők évről évre rendszeresen igénylik. Nem célszerű, hogy minden faiskola foglalkozzon ezekkel. Jobb lenne, ha külön üzem állítaná elő, de az is lehetséges, hogy egy-egy faiskola termelje meg az egész ország szükségletét, és onnan szerezzék be a többi üzemek, lerakatok a vevők részére.

4. Az optimális helyi adottságok kihasználása

Korábban már volt szó arról, hogy optimális körülmények között lehet a leggazdaságosabban termelni. Ahol a természeti vagy gazdasági adottságok különösen kedvezőek, érdemes fokozottabban kihasználni.

A szakosodás és kooperáció feltételei

Egy szóban lehet összefoglalni: megbízhatóság.

Mégpedig

- a megrendelt mennyiség időben való biztosítása,
- a minőségi előírások pontos betartása,
- mindkét fél részére előnyös árak kialakítása,
- hosszú távú szerződések kötése, mely biztonságot nyújt mindkét fél részére,
- időben jelezni, ha a korábbi megállapodás nem teljesíthető.

A szakosodást és kooperációt jelentősen elősegíti, ha a faiskolák egymás termelési lehetőségeit, növényanyagát jobban megismerik. Ezt elősegíti

- az Országos Vetőmag és Szaporítóanyag Felügyelőség által összegyűjtött faiskolai adatok közzététele,
- a személyes kapcsolatok kiépítése,
- eladási vagy vételi ajánlatok tevése,
- árjegyzékek, készletkimutatások kölcsönös megküldése,
- egymás anyagának a propagálása.

Mint az elmondottakból kitűnik, nagyok a lehetőségek a faiskolák szakosodásában, kooperációjában, csak élni kell velük.